

KUNST IN DE VREDEBERGKERK

OOSTERBEEK

**Protestantse Gemeente
te Oosterbeek Wolfheze**

Hans van der Ros
maart 2018

Vredebergkerk

Na de verwoesting van de gereformeerde kerk, door de inslag van een V-1 tijdens de 2^e wereld oorlog in februari 1945, werd in het Wederopbouwplan voor Oosterbeek de huidige plaats aan de overzijde van de Toulon van der Kooglaan aangewezen als nieuwe locatie. De kerk is ontworpen door de architecten W. en W.H. Verschoor uit Rijswijk. De eerste steen werd gelegd op 30 juni 1950 en op 16 juli 1951 werd de kerk in gebruik genomen.

De kerk is een goed voorbeeld van wederopbouw architectuur. De kerk is twee-beukig, waarbij de brede hoofdbeuk als kerkruimte werd ingericht. Het orgel werd rechts voorin ingebouwd in de zuidmuur. De preekstoel stond links vooraan. Deze hoofdbeuk was ingericht met banken.

De smalle zijbeuk kreeg een vrije verbinding met de kerkzaal en werd als enigszins verhoogde avondmaalsruimte gebruikt. Het roosvenster met gebrandschilderd glas ondersteunt deze functie. Te herkennen zijn brood en wijn, maar ook de symbolen van de drie-eenheid, het duidelijkst zichtbaar in het lam en de duif.

Het orgel, dat is gebouwd door de firma Flentrop uit Zaandam, is qua uitvoering en plaats in nauw overleg met de architecten gerealiseerd. In oktober 1953 werd het hoofdgedeelte in gebruik genomen. Het rugwerk werd in 1960 toegevoegd. Het heeft twee klavieren en een pedaal met in totaal 26 stemmen.

Na de fusie in 2007 van de Hervormde Gemeente en de Gereformeerde Kerken in Oosterbeek en Wolfheze werd besloten de hervormde Goede Herder kerk aan de Utrechtse weg af te stoten en de Vredebergkerk te renoveren en opnieuw in te richten. Onder leiding van architect C. Tak werd de kerkruimte aangepast en werden extra zalen gerealiseerd aan de achterkant van de kerk. De kerkruime werd gelijkvloers aangelegd en is rolstoeltoegankelijk via de zuidzijde van de kerk. Door het aanbrengen van een galerij en afsluitbare ruimtes is de kerk zowel geschikt voor

vieringen met minder bezoekers als voor grote aantallen mensen bij bijzondere gelegenheden. De banken werden vervangen door flexibel op te stellen stoelen en de vloer voorzien van vloerverwarming. Het geheel werd in kringvorm gericht op een nieuw liturgisch centrum in de zuid west hoek van de kerkruimte.

Centraal staat een liturgische tafel waarover antependia hangen in de kleur van het kerkelijk jaar. In de adventperiode voor Kerst en de 40 dagen tijd voor Pasen is de kleur paars, als kleur van inkeer. Met Kerst en Pasen veranderen de kleuren enige weken in wit, als kleur van reinheid en licht. Met Pinksteren hangt er een rood kleed over de tafel als teken van vuur en liefde. De resterende tijd van het jaar is het antependium groen als kleur van de hoop en groei.

Verder treffen we op het liturgisch centrum de Paaskaars, met daarvoor de kleinere kaarsen die worden meegenomen naar de diensten voor de kinderen en tieners. Rechts staat het doopvont, links de lezenaar met Bijbel.

Antependia

De antependia zijn afkomstig uit de voormalige Goede Herder Kerk in Oosterbeek en de Open Hof Kerk in Wolfheze.

De antependia uit de Goede Herder Kerk dateren uit 1992 en hebben qua afbeelding een klassieke uitstraling.

Op het paarse kleed staat het **Christus symbool** X P, zij het dat de de X is gekanteld naar de kruisvorm. Daarbij is het kleed met name passend in de veertig dagen tijd voor Pasen. Er om heen staan lauwertakken die al een verwijzing zijn naar de overwinning.

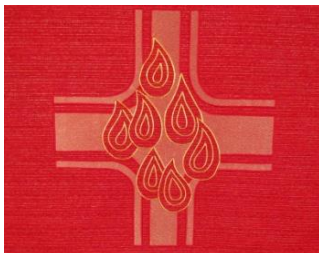
Het witte kleed voor de feestdagen vertoont, met het kruis op de achtergrond, het **Lam Gods**. Het Lam Gods is een symbool voor Christus dat verwijst naar reinheid en onschuld; het wordt opgeofferd om de zonden van mensen te verzoenen. De nimbus en de kruisbanier van het lam

verwijzen naar deze offerdood van Christus.

Het symbool van het Lam Gods komt opnieuw voor op het groene kleed. Het is vertrouwd met de Bijbel als **woord van God**. Met name in protestantse kerken staat dit centraal in de erediensten.

Het rode antependium, met name in gebruik rond Pinksteren, laat, met het kruis op de achtergrond, **tongen van vuur** zien. Het verwijst naar de uitstorting van de Heilige Geest zoals beschreven in Handelingen 2. .

De antependia uit Wolfheze dateren van 1994. Ze zijn ontworpen door Hans van der Ros. Het Bijbelse symbool van water keert terug op alle vier de kleden en past bij het doopvont uit die kerk.

Op het paarse kleding staat de **kandelaar**. In de periode van ingetogenheid en verwachting is de lamp het teken van waakzaamheid Lucas 12: Sta klaar, doe je gordel om en houd de lampen brandend. Het gebruik van de zevenarmig kandelaar verwijst verder naar de zeven gaven van de Geest, zoals deze in Jesaja 11 worden beschreven.

Op het witte kleding staat een **boom**. De boom is in Psalm 1 het teken van de rechtvaardige die is als een boom geplant aan stromend water. Christus is de rechtvaardige bij uitstek. Verder is het een verwijzing naar de boom des levens, een teken van heil en geluk. Tenslotte is er een directe verwijzing naar Christus zoals beschreven in Jesaja 11: uit de stronk van Isai schiet een telg op, een scheut van zijn wortels komt tot bloei.

Op het groene kleding wordt **graan** afgebeeld als teken van nieuw leven en hoop. In Johannes 12 staat: als een graankorrel niet in de aarde valt en sterft, blijft het één graankorrel, maar wanneer hij sterft draagt hij veel vrucht. Graan symboliseert opstanding en nieuw leven. Het is een vooruitlopen op brood als teken van leven.

Op het rode kleding staat een **duif** als teken van de Heilige Geest. Bij de doop in de Jordaan

(Johannes 1) daalt een duif uit de hemel neer. De duif is verder het symbool voor de vrede; God laat mensen niet in de steek (Noach). Verder is de duif een teken van zuiverheid en werd gebruikt als offerdier bij de besnijdenis. Tenslotte is de afbeelding een verwijzing naar Genesis 1 waar wordt gesproken over Gods geest die zweeft over de aarde.

In de kerk zijn verder elementen uit de Goede Herder Kerk terug te vinden. Deze kerk werd in dezelfde periode in maart 1953 in gebruik genomen. Architect was Eschauzier, die zijn stempel zette op zowel het gebouw als het interieur. Deze kerk is nu in gebruik bij uitvaartverzorging Mijnhart.

In de zijruimte van de kerk hangt aan de muur de beschilderde klankschelp van de preekstoel uit de Goede Herder Kerk. Het is beschilderd door P. Donk en bevat de bekende symbolen van de 4 evangelisten als gevleugelde wezens tegen een sterrenhemel.

Linksboven zien we een mens als symbool voor de evangelist Matteüs. Tegen de klok in vervolgens de leeuw als teken voor Marcus, het rund als kenmerk voor Lucas en de arend als symbool voor Johannes.

Daarvoor staat het hardstenen doopvont uit de Goede Herder Kerk, gemaakt door mevrouw Engelchor-Heldring. Hierop vinden we 4 gestileerde afbeeldingen, die passen bij het doopritueel. Vanuit de kerk kijken we aan tegen *Jezus die de kinderen zegent*. Met de figuren meelopend naar rechts vervolgens *de worsteling van Jacob met de engel* waar hij een nieuwe naam krijgt. Dan *de doop van Jezus in de Jordaan*, en tenslotte *de duif die terugkomt bij de ark van Noach*, met een twijg in haar bek, aangevend dat de zondvloed ten einde was.

Verder treft u voorin de kerk, aan de wand met het orgel, een kruis gemaakt uit messing en email. Het is destijds voor de Goede Herder Kerk gemaakt door Frans Zwollo jr. Herkenbaar, binnen een lauwerkrans, zijn de letters IHS. Het gaat hier om de weergave van de eerste drie letters van de naam Jezus in Griekse hoofdletters (ΙΗΣΟΥΣ), later uitgelegd als Latijnse afkorting van *Iesus hominum salvator* - Jezus de redder der mensen, of: *In hoc signo* - in dit teken (zult gij overwinnen).

De Goede Herder Kerk werd gebouwd in de vorm van een schaapskooi en de beeltenis van de Goede Herder wordt weergegeven in een reliëf in steen van Ubbo Scheffer. Dit reliëf is onlosmakelijk verbonden aan de buitenkant van het gebouw en is daar nog steeds bij de ingang te bewonderen.

De beeltenis is in 2009 door architect Cees Tak gebruikt als basis voor het nieuw ontworpen doopvont van de Vredebergkerk dat op het liturgisch centrum staat..

Bij het sluiten van de Open Hof kerk in Wolfheze per januari 2018 zijn ook elementen uit dit kerkgebouw overgebracht naar de Vredebergkerk.

Aan de zuidmuur hangt een glas- inlood raam dat al eerder afkomstig was van de in 1998 gesloten hervormde Kruiskerk in Wolfheze. Het is 1958 gemaakt door Gunhild Kristensen bij de tekst uit Mattheüs 6: 25-34 'Wees niet bezorgd'. Afgebeeld zijn vogels en leliën.

In de gedachtenishoek staat nu het doopvont uit de Open Hof Kerk dat als kaarsendrager dienst doet. Het is in 1978 gemaakt door Pieter Sniijders uit een steen van de Oude Kerk. Er op afgebeeld is 'de Doop in de Jordaan met de beschermende hand voor ieder die Jezus volgt'.

Op een van de hoeken aan de achterzijde bevindt zich een afbeelding van de kunstenaar. Verder treft u achterop de initialen van de theologische adviseurs van de beeldhouwer Frits en Wil Zandhuis, plus zijn eigen initialen (FWZPS).

Na de verbouw van de Vredebergkerk in 2009 zijn in de kerk gedachtenispanelen aangebracht. Daarop worden de namen van nieuw gedoopten en de namen van gemeenteleden die zijn overleden geschreven. Wanneer de panelen vol zijn worden deze transparant overgelakt waardoor de inkt van de namen vervaagt en nieuwe namen er overheen kunnen worden geschreven. De panelen zijn vervaardigd door Ruud Bartlema. De toelichting is ook van zijn hand.

Dooppaneel

Bij het idee van deze twee panelen speelden, naast het motief van het bewaren van de namen van dopelingen, bepaalde verhalen of symbolen rond de betekenis van de doop een grote rol.

Het motief van Gods Geest die in het scheppingsverhaal uit Genesis 1 over het water zweeft, wordt verbeeld in de grote duif, die opwiekt boven het water in het licht van de grote opgaande zon. Voor een deel is deze vogel Gods uitgezaagd in het tweede paneel rechts boven. Maar ook de andere waterverhalen van Noach en van de doortocht door de Rietzee, spelen op de achtergrond mee in de regenboog en het motief van het huis met de Hebreeuwse letter Béth.

De Hebreeuwse letter heeft de betekenis van "huis". Met deze letter begint in het Hebreeuws de eerste zin van de bijbel: In den beginne..... Aan het begin van elk leven staat er een huis in de wereld, een plek om ons leven te leven. Vandaar die letter Béth in het huis. Soms lijkt het ook op dat drijvende huis op het water, de ark van Noach. Dan is er heel duidelijk het motief van de hand. Gods hand die ons draagt en zegent en in de handpalm waarvan onze namen bewaard worden. In Oosterbeek is er het

gebruik ontstaan om bij de doop een witte roos uit te reiken aan de doopouders. Dat wordt zichtbaar gemaakt in het rechter paneel.

Gedachtenispaneel

Het middenpaneel verbeeldt de weg van onze gestorvenen naar de eenwording met God. Mensen worden na hun sterven als het ware in het Licht getild van Gods aanwezigheid. Hoe dichterbij het centrum van het Licht naderen hoe meer ze vervuld raken van de lichtmaterie zelf. Het licht is in dit schilderij een beeld, een naam voor het mysterie van de onnoembare God. De dynamiek van het stralende licht wordt weergegeven in de grote cirkels van het schilderij. Cirkels die ook uitwaaiëren naar de zijpanelen.

Deze zijpanelen zijn donker violet rood van kleur. Het is de kleur van het sterven, het proces van loslaten, waarin alleen de lichtvonk, als de meest wezenlijke verbinding van de mens met Gods licht gebleven is. In de opwikkende duiven, wordt de ervaring van Gods geest en nabijheid verbeeld voor alle dagen van ons leven. Daarom zijn het er zeven in totaal. Op elk paneel is ook een engel te zien die een brandende kaars draagt als beeld van de oriëntatie op het Licht. Er zit ook duidelijk een gedachte in van 'bewaren en beschermen'. De engel waakt over ons, is ook teken en beeld van Gods verborgen aanwezigheid in ons leven.

In de zijpanelen worden de namen geschreven van wie gestorven zijn. Zij, die ons zijn voorgegaan.

Over de kleuren van de panelen merkt Ruud Bartlema nog op:

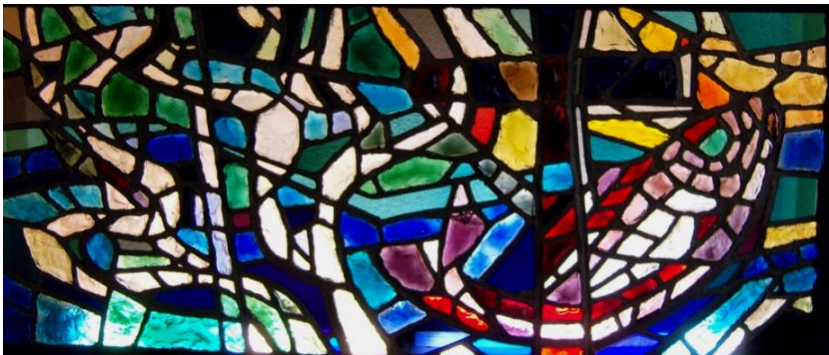
De violette kleurstelling van de zijpanelen van het Gedachtenispaneel duiden op inkeer en bezinning, het proces van loslaten. Het wit staat in zowel het Gedachtenis- als het Dooppaneel voor de Aanwezigheid van de Eeuwige, het geel voor de hemelse sfeer en het rood voor de Liefde. Het blauw is hier de kleur van water en leven.

In de vermenging van al deze kleuren toont zich onze aardse werkelijkheid, waarin zowel donkere als lichte kanten zichtbaar zijn.

Dagkapel

In 2009 is onder de toren een kapel ingericht die alle dagen open is, waar je tot jezelf kunt komen in situaties van spanning en verdriet. Het is een plaats voor bezinning of meditatie en uitvoering van kleine rituelen. Er is de mogelijkheid tot gedenken door het aansteken van een kaars of het opschrijven van gebeden in een boek. Bij uitvaarten is het een plek waar afscheid kan worden genomen.

In de kapel is een paneel van geschept glas van Gunhild Kristensen opgenomen. Het is afkomstig uit de Hervormde kerk van Sirjansland waarvoor zij in 1960 een serie ramen maakte.

Het verbeeldt het verhaal van Jona en de vis. Jona krijgt van God het bevel de ondergang van de stad Nineve te gaan aanzeggen, maar Jona onttrok zich daaraan en scheeptte zich in. Het schip belandt in een zware storm en de schepelingen werpen het lot om te bepalen wiens schuld dat is. Het lot viel op Jona en hij werd over boord gezet, waarna de zee stil werd. Jona wordt opgeslokt door een vis en na drie dagen uitgespuwd op het droge. Hij gaat naar Nineve waar men zich bekeert en de stad wordt niet verwoest.

In het raam, gemaakt na de watersnood van 1953 in Zeeland, verbeeldt Gunhild Kristensen de vis in het water, het water van de dood, met naar boven reikende lichtstralen die het nieuwe leven symboliseren. In samenhang met de redding van Jona een teken van hoop en een betere toekomst.

Verder zien we in de kapel een Icoon van Pinksteren, in 2013 voor deze kapel gemaakt door Marijke Alkema.

Zij geeft aan dat gebruikte kleuren groen en rood staan voor aarde en hemel die zich met elkaar verbinden. Licht straalt over 12 figuren, die met de Bijbel of een boekrol in hun hand, in een halve kring zitten waar plaats is voor een dertiende persoon. Ze zijn als leerlingen afgebeeld, waarbij de leraar ontbreekt. Het zijn er twaalf, het getal van de volheid, zoals we dat ook terugvinden bij de 12 stammen van Israel, het aantal leerlingen van Jezus, en de 12 maanden in het jaar. Van de 12 personen worden met name Petrus en Paulus genoemd, en de vier

evangelisten. De overige staan voor alle volgelingen waarbij we ons zelf kunnen betrekken.

Onder staat in een donkere poort een gekroonde figuur die een witte doek omhooghoudt. Verbeeldt wordt de God van de kosmos die er al was voordat het Licht van Christus was opgegaan. Hij houdt de wereld ten doop; wat donker was wordt rein.

Bovenin is een hemelsegment met 13 stralen. De middelste splitst zich in drieën, waarbij de middelste wijst naar de lege plek in de kring. Door de twee ramen en de drie stralen is het duidelijk dat op Jezus wordt gedoeld; ze verwijzen naar de 2 naturen van hem, de goddelijke en menselijke, en naar zijn één zijn met de Vader en de Geest.

Consistorie

Aan de noordwand hangt een aluminium handgedreven reliëf, in 1980 gemaakt door Asiru Olatunda (1918-1993), Nigeria.

Centraal staan verbeeldingen uit Genesis 3 met rechts de afbeelding van Eva bij de slang in de boom, en links daarvan het doorgeven van de appel aan Adam.

Eronder staat een vredige paradijselijke schepping die hieraan voorafging; erboven staat een wereld na de tuin van Eden, afgebeeld met de mens als kroon der schepping en vechtende dieren.

Het paneel is in 2018 geschonken door de familie Koopmans-Schuitemaker. Zij hebben dit paneel in 1980, tijdens hun verblijf in Nigeria, van de kunstenaar gekocht.

